

תוצאות חיים

ד"ר ע"י התאחדות בני תורה
בנשיאות מרן הגאון הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדה תימן

עלון מס' 12, סיון התשע"ב

מסורת אבותינו

זמן קרית שמע, תפילת שחרית, וברכות התורה, בשחרית של חג השבועות

נאמר בקצרה מה שנוגע לליל שבועות, לגבי זמן ק"ש והתפילה בעלות השחר. דברנו בעבר, שלפי המציאות בזמנינו, אנשים נרדמים בתפילת שחרית בעוה"ר. אבותינו בליל הושענא רבה נהגו לקרוא קרית שמע וממילא גם להתפלל, מיד אחרי עלות השחר. לגבי ליל שבועות לא היה כל כך נפוץ העניין הזה, התפללו פחות או יותר בזמן כרגיל. כי בד"כ בליל שבועות בגלל שהלילה קצר, כך עשו. הרי יש סימן, משכבי עד קומי – שכבי. דהיינו, בשבועות קוראים במגילת רות, שכבי עד הבוקר. ובתשעה באב, קומי רוני בלילה לראש אשמורות. נמצא, משכבי עד קומי – שכבי, דהיינו הלילות קצרים ואי אפשר להתעורר בלילה. אבל מקומי עד שכבי, דהיינו מתשעה באב עד שבועות, קומי רוני בלילה, תקומו באמצע הלילה או לפנות בוקר להתפלל. אבל זה לא מדובר עלינו, כי לצערנו היום הדור חלש, כך למעשה המציאות. חזן אחד אמר לי, אני קורא לאנשים לעלות לספר תורה, ראשון, שני, ורואה שכולם כבר רדומים. א"כ לפי המצב שלנו היום, שרובם ערים כל הלילה, ממילא מפסידים את העיקר, נרדמים בתפילה, בקרית שמע רח"ל, וגם לא מכוונים. לכן אין ברירה אלא רק להתפלל בעלות השחר. וזה לכתחילה. במצבים שיש סיבה, כך הוא הדין, ולכתחילה. כי תמיד מעלות השחר כבר נקרא יום, רק כיון שלא ברור לאנשים זמן עלות השחר, קבעו מהנץ החמה. אבל כשיש סיבה מסיימת, הבאנו בשע"ה שלש עשרה פוסקים שאומרים מפורש, ואין אף אחד שחולק עליהם, שזה לכתחילה. גם המשנ"ב כותב את זה מפורש לגבי חג השבועות, בשם פרי מגדים. שבחג השבועות שניעורים כל הלילה, מותר להתפלל קודם הנץ. וההיתר הזה הוא אפילו לכתחילה. א"כ, בדקתי בלוח, וכבר בשעה שלוש אפשר להתחיל את התיקון, כי זמן עלות השחר הוא בסביבות שעה ארבע, הכי הרבה ארבע ורבע, לכן אם מתחילים את התיקון בשלוש, ואח"כ ברכות השחר בעשרה לארבע, יש עוד את נשמת כל חי, א"כ עד שיגיעו לקרית שמע ודאי שזה לפי כל הדעות יהיה אחרי עלות השחר. יוצא שאנחנו מרויחים כמעט שעה וחצי לפני, ואז יש תקוה שיחזיקו מעמד בתפילה. כך זה הרבה יותר טוב.

דבר הצרכ

חג "שבועות" קרב ובא, זמן מתן תורתנו הוא יום מיוחד מאד, וכידוע עם ישראל בכלל, ועולם התורה בפרט, נהגו לעשות 'עסק' גדול מליל שבועות.

לכאורה יש לנו להתבונן, דמדוע לכל מועד ומועד ישנה לו מצוה המיוחדת לו, כגון מצה בחג הפסח, שופר בראש השנה, סוכה וארבעת המינים בסוכות, וכיוצ"ב, ולחג השבועות אין מצוה המיוחדת לו?

הטעם הפשוט לכך, מסביר הגר"ש פינקוס זצ"ל, דמאחר וחג השבועות אינו אלא בגדר המשך לימי ספירת העומר, ארבעים ותשעה יום ספרנו את העומר, וביום החמשים – חג השבועות.

עצם הספירה כידוע, עניינה בניין האדם לקראת מתן תורה, וכך היא צורת הספירה: בניין שורה אחר שורה, שבע ועוד שבע, עד שמגיעים לשלימות בניין האדם בשבועות. ספירת העומר וחג השבועות שבסופה הם בבחינת "תחילתו השתדלות וסופו מתנה", במשך ימי הספירה אדם בונה את עצמו, ובשבועות המציאות היא 'וירד ה' על הר סיני', הקב"ה פותח שערי שמים ונותן לנו את תורתו.

הטעם שהגיון של שבועות הוא בגדר מתנה, כי בשבועות קבלנו תורה, וכשמדברים על תורה הבקשה היא "חננו מאתך", "חננו" מלשון מתנת חנם בדוקא, כי ישנם דברים שלא יתכן לרכשם בממון, ובהכרח שנתנו למחזיק בהם במתנה. כגון אם נראה יהודה עונד על ידיו שעון נאה נשאלהו היכן קנה אותו, כי ערכו פחות או יותר ניתן להשגה ע"י בעליו, אך אם נראה אברך חסר אמצעים מחזיק בידיו יהלום בשווי חמש מיליון דולר, לא ישאלוהו 'היכן קנה אותו?' אלא 'מי העניק לך אותו במתנה?' כי לא יתכן במציאות שהוא קנה בעצמו את אותו יהלום.

יהודי מצד עצמו אינו מסוגל לקלוט את האמור בתורה הקדושה.

אפילו על משה רבינו ע"ה מסופר בחז"ל [שמו"ר מא, ו] אמר ר' אבהו, כל מי יום שעשה משה למעלה היה לומד תורה ושוכח, א"ל, רבון העולם יש לי מי יום ואיני יודע דבר, מה עשה הקב"ה? משהשלים מי יום נתן לו הקב"ה את התורה במתנה, שנאמר 'ויתן אל משה', גם למשה רבינו ניתנה לו התורה במתנה.

המשך בעמוד הבא

פסקי הלכות

אין מנהיגו להדליק נר יום טוב, והנוהגים להדליק אין לברך מטעם, ספק ברכות להקל. [עיין בספר נר יום טוב].

[א] תפילת ערבית של ליל שבועות (ובחול"ל בליל יום טוב ראשון) יש אומרים שאין להתפלל אלא בצאת הכוכבים, כדי שלא יחסר אפילו מעט ממ"ט ימי הספירה משום שנאמר שבע שבתות תמימות תהיינה. אבל מהרי"ץ פסק כהסוברים שאין צריך להקפיד בזה אלא לענין הקידוש וסעודת יום טוב:

[ב] נתפשט המנהג על פי הזוה"ק, להיות ניעורים כל ליל שבועות (ובחול"ל בליל יום טוב ראשון בלבד) לעסוק בתורה, וקוראים שלושה פסוקים מתחילת כל פרשה וסופה, וכן נביאים וכתובים. ואח"כ משניות, משנה ראשונה ואחרונה מכל מסכתא. [ויש שנהגו שהרב דורש במקומות מסויימים מן הקריאה בפני הקהל בדברי תורה, ונושאים ונותנים בהלכה ובמדרש וכדומה]. ואם נותר זמן עד התפילה, קוראים אֶדְרָא רבה, ויש נוהגים לקרוא תהלים במקום האֶדְרָא. ואפילו תלמידי חכמים ובני הישיבות צריכים ללמוד בעניינים אלו, דהיינו מקרא ומשנה כפי הסדר הנזכר לעיל. ולא יעסקו אז בלימוד גמרא ופוסקים, אלא אחרי-כ:

[ג] אין נוהגין בלילה זו לקרות קרית שמע שעל המטה, מאחר שאינם הולכים לישן. ולפני תפילת שחרית, נוטלים הידים שלוש פעמים כשאר ימים, אבל בלא ברכה (ואפילו אם עשה צרכיו). ומברכין כל ברכות השחר, חוץ מברכת המעביר שינה (וצריך לדלג עד סופה, שהוא בא"י גומל חסדים טובים). וכן מברכין ברכות התורה:

[ד] נוהגים לקרות האזהרות שישד ר' שלמה בן גבירול, אחרי ההפטרה. והטעם מפני שאולי עבר אחד מהקהל על איזו מצוה, ויהרהר תשובה לתקן דרכיו. לפיכך יכין למה שאומר הש"צ ויתבונן בפירושם:

[ה] אין אצלנו המנהג לשטוח עשבים ולהעמיד אילנות בשבועות בבית-הכנסת או בבתים. וכן לא נהגו לאכול מאכלי חלב, אלא בשר כשאר ימים טובים. ויש מקומות שנהגו לאכול "זלאביא" שהוא בצק מטוגן בהרבה שמן (וברכתו בורא מיני מזונות אפילו קבע עליו סעודתו, כדלעיל סימן ל"ד סעיף ט'), ואפשר שהטעם לזה מפני שהתורה נמשלה לשמן כנזכר במדרשים:

"שבועות" הוא היום בו קיבלנו את התורה, וכמו במתן תורה, כך מדי שנה בשנה הקב"ה כביכול מצדו, ללא כל תלות במעשים שלנו, פותח שערי שמים ומשפיע עלינו שפע של תורה, ולכן ביום זה לא נצטוונו במצוה כלשהי. כי בכדי לצאת ממצרים נדרשה מכלל ישראל מסירות נפש של דם פסח ודם מילה, ולכן בכל שנה בשנה בפסח – זמן יציאת מצרים – נצטוונו במצות מסוימות מעין אלו, אך בכדי לזכות בתורה במעמד הר סיני לא עשו כלל ישראל דבר, התורה ניתנה להם במתנה. וכדי שנוכה לקבל את התורה אנו רק צריכים להמית עצמנו עליה, כדאמרינן במס' ברכות [סג ע"ב] "מנין שאין דברי תורה מתקיימים אלא במי שממית עצמו עליה? שנאמר זאת התורה אדם כי ימות באהלי".

זוהי עבודתנו בחג השבועות, לרצות באמת להשתנות, ולגדול בתורה ולהיות תלמידי חכמים המפארים את עדתנו.

"פלפולא חריפתא"

א. במסכת עבודה זרה [בי ע"ב] מובא שלעתיד לבא יאמרו אומות העולם להקב"ה "רבונו של – עולם, כלום כפית עלינו הר כגיגית ולא קבלנוה כמו שעשית לישראל", דכתב יויתצבו בתחתית ההר, ואמר רב דימי בר חמא מלמד שכפה הקב"ה הר כגיגית על ישראל ואמר להם, אם מקבלים אתם את התורה מוטב, ואם לאו שם תהא קבורתכם, מיד אמר להם הקב"ה... שבע מצוות שקיבלתם היכן קיימתם?

קשה: מדוע לא השיב הקב"ה לאומות העולם, שישראל ענו ואמרו "נעשה ונשמע" עוד לפני כפיית ההר כגיגית?

ב. בירושלמי (חגיגה) מבואר שדוד המלך נפטר בחג השבועות, ובתוספות בחגיגה [יז ע"א ד"ה אף עצרת] מבואר שהיה זה חג השבועות שחל בשבת.

בגמ' בשבת [ל ע"ב] מובא שכשנפטר דוד המלך "שלח שלמה לבי מדרשא אבא מת ומוטל בחמה וכלבים של בית אבא רעבים מה אעשה? שלחו ליה, חתוך נבלה והנח לפני הכלבים, ואביך הנח עליו ככר או תינוק וטלטלו".

קשה. בגמ' במס' סנהדרין [כא ע"ב] מבואר, שחובה על כל מלך מישראל לקשור ספר תורה בזרועו, שנאמר "שויתי ה' לנגדי תמיד" מדוע אם כך היה צורך להביא ככר או תינוק ולהניחם על דוד המלך כדי לטלטלו, הלא היה ניתן לטלטלו אגב ספר התורה שהיה תלוי על זרועו?

"שיטת לימוד של מהרי"ץ"

מתוך דברי מרן שליט"א שנאמרו במסגרת השיעור הקבוע לבחורי הישיבות שיחי" **"שיעלה על ליבו איזה קושיא, ראוי לו שיעיין תחילה בדעתו איזה טעם לדבר וזה טוב לו, ואחר כך יעיין בספרי החכמים, שמא יזכה להתגלות לו טעם הדבר וימצא ישוב לקושייתו"**.

מבואר מהכא, שאם יש לאדם קושיא או שאלה, אל יעיין תחילה בספרים, אלא יפעיל את מחשבותיו לבד בעצמו, ואח"כ יעיין בספרים. הרב וולבה בעל ספר עלי שור כתב, [בח"ב שער ב' עמוד רנא רנב] וז"ל, מנהג העולם הוא, שמי שיש לו איזה ספק הולך מיד לשאול חבר או מי שהוא גדול ממנו, מבלי לחשוב בעצמו כיצד לפטור את הספק. וכן מי שנתעוררה לו איזו קושיא בלימודו מחפש מיד במפרשים אם הם מדברים בזה. מי שנוהג כך, לעולם לא יהיה בר דעת, ותמיד יהיה סמוך על שולחן אחרים בעניניו. כיצד יעשה אדם כאשר יש לו ספק? יחשוב דוקא בעצמו, ויברר לעצמו כל צדדי העניין ואח"כ ישקול הצדדים בכובד ראש ויכריע, רק כאשר הוא עצמו הגיע למסקנא, ילך וישאל אחרים אם הכרעתו נכונה. וכן יעשה בגמרא, יעמול קודם בעצמו לתרץ קושייתו, ורק כאשר עלה בידו יעיין בספרים או ידבר עם אחרים. עכ"ד. מדבריו אנו רואים, שלמד את שיטת הלימוד כגאון עוזינו מהרי"ץ זצוק"ל, ומהרי"ץ לשיטתו פירש את המשנה באבות [פ"ו מ"ו] דאחד מקניני התורה הוא שומע ומוסיף, פי' מהרי"ץ, שצריך הרב לשמוע תחלה מה ידברו התלמידים, ואח"כ יוסיף. ר"ל שאח"כ יאמר גם הוא דבריו. דאם יאמר דבריו תחילה, שוב לא נשאר להם מקום לומר.

ברכת יישר כח לתורמים ולמסייעים באירגון היולות הרשב"י זיע"א והוצאת העלון ובפרט לה"ה הר"ר דוד מזרחי יצ"ו הרב שלום א. יצ"ו להצלחתם בכל מעשי ידיהם

חדש! יוצא לאור מידי שבוע קונטרס "שערי יצחק" השיעורים השבועיים של מרן הגאון הרב יצחק רצאבי שליט"א פוסק עדת תימן להצטרפות למנויים ולקבלת השיעורים בדואר או במייל: מוסדות יד מהרי"ץ ב"ב טלפקס 03/5358404, 050/4140741

חדש! יצא לאור קונטרס "מועדי השם" על הלכות שבועות יום טוב עפ"י פסקי מרן הגאון הרב יצחק רצאבי שליט"א ניתן להשיג ברח' בירנבוים 19 ב"ב 03-6771638, 057-3111606